

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin rajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Selkiyttää hyvin kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon tarkoituksen ja sen mitä lapsen kasvatusta, valvontaa ja huolenpito ei saa olla. Rajoitusten käytön oikeutus kuvataan selkeästi. Erittäin hyvä, että laissa nostetaan esille, että kasvatusta, valvontaa ja huolenpito ei saa olla lasta alistavia tai muulla tavoin ihmisarvoa loukkaavia. Lapsen vastuullisuuden ja itsenäistymisen tukeminen nähdään keskeisten hoitoa toteuttavien tahojen mahdollisuutena parantaa lapsen yhteiskuntaan kiinnittymistä.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Esitys on kannatettava. Lastensuojelun sosiaalityö on vaativaa ja vastuullista verkosto- ja yksilötyötä, jonka tekemiseen täytyy luoda asiakasmääriltään kohtuulliset puitteet. Uusi lainsäädäntö lisää tehtäviä. Valtion koulukodeille näyttäytyy kuntien sosiaalityöntekijöiden suuri vaihtuvuus sekä kiireisyys. Osa sijoitetuista lapsista ovat vailla nimettyä vastuuta sosiaalityöntekijää. Tavoite 30 lasta/ sosiaalityöntekijä on vielä parempi muutos.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Toteutuessaan kyllä. Velvoittava sana; viivytyksettä, on erittäin hyvä lisä, samoin kuin terveydenhuollon ammattihenkilöiltä edellytetty kirjallinen arvio, jos lapsi ei ole autettavissa terveydenhuollon keinoin. Tämä pykälä lisää terveydenhuollon vastuuta ja lapsen todellista oikeutta saada hänelle kuuluvia palveluita. Mitä viivytyksettä käytännössä tarkoittaa? Puhutaanko hoitotakuun määräajoista? Viivytyksettä sana olisi avattava laissa, jotta sen toteuttaminen eri

tahojen kesken kiistatta olisi mahdollista ja sijoitetulla lapsella varmasti oikeus perus- ja erityispalveluihin toteutuu esityksen tavoitteen mukaisesti. Lainsäädännön on tärkeää olla moniammatillisuuteen ohjaava.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 4

Tärkeintä on, että laki on selkeä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain rajapinnoissa. Asiakkaiden näkökulmasta palvelutarpeen arvioinnin jälkeen on tärkeää, että oikea-aikaista palvelua on tarjolla. Laki ei saa olla "este" palvelutarpeelle.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Ei pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Muutoksen merkitys jää epäselväksi.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Onko yhteiskunnan sijaishuollon rakenteet sellaiset, että kaikki lainsäädännön asettamat tavoitteet voivat toteutua. Sosiaalityöntekijä joutuu usein ottamaan paikan sieltä, missä paikka on vapaana ja sellaista paikkaa ei tilanteessa löydy, joka juuri ko.lapselle ja lapsen tarpeille olisi sopiva. Kuntien kilpailutus ja puitesopimuksien ensisijaisuus ostojärjestyksessä ei tue sijaishuoltopaikan valintaa yksilöllisesti eikä ole esitetyn lain hengen mukainen.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Perusopetuksen järjestämisen osalta Valtion koulukotien on mahdollista toteuttaa perusopetuksen ja sijaishuollon integroitua palvelua kuten tähänkin asti. Jatko-opintojen osalta sivistyksellisten oikeuksien toteutuminen voi tarkoittaa sijaishuoltopaikan muutostarvetta.

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Pykälän täytyy turvata pitkäkestoinen sijaishuolto myös 49 a §:n mukaisessa vaativassa sijaishuollossa, kuten Valtion koulukodeissa. Laki ei saa ohjata siihen suuntaan, että lapsen sijaishuoltopolku pirstaloituu entisestään. Valtion koulukodit ovat vahvasti sitoutuneet tuottamaan vaativaa sijaishuoltoa a-e:n mukaisesti. Määritelläänkö laissa riittävän selkeästi tuottajatahot, jotka eri tasoilla saavat vaativaa sijaishuoltoa toteuttaa? Voiko 49 a §:n mukaisesti hakea lupaa toimia vain joillakin a-e:n toimialueella, vai saako vaativan sijaishuollon osalta yksikkö "automaattisesti" luvan antaa kaikkea ko.pykälän mukaista vaativaa sijaishuoltoa. Lapsen tarpeiden muuttuessa kiinnittymistä, asettumista ja ihmissuhteita tulee myös arvioida, jotta ei synny tilanteita, että lapsi joutuu muuttamaan toiseen yksikköön vain sen vuoksi, että sen hetkiset tarpeet eivät ole vaativat.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Lakiuudistuksella nähdään myönteisiä vaikutuksia pitkäkestoisemman vakauden saavuttamiseksi. Vaikutus lapsen tilanteen pysäyttämiseksi paranee, päihde- ja rikoskierteen katkaiseminen on vaikuttavampaa ja aika mahdollistaa todellisen hoidon sekä kuntoutuksen. Yleisesti muutosmahdollisuus lapsen tilanteeseen ja arkeen paranee. Diagnostiikalle ja arvioinnille saadaan paremmat edellytykset (psykologiset tutkimukset ja lääkärin arviointi), hyvän ja tasapainoisen lääkehoidon löytyminen mahdollistuu paremmin, koulunkäynnin jatkamisen turvaaminen, ihmissuhteiden korjaaminen pitkäkestoisemmin on mahdollista.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enemmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Hoito pääsee alkamaan kunnolla ja sitoutuminen alusta alkaen tehokkaampaa. Luo turvallisuutta ja asettumista, kun nuoren osalta ei ole jatkuvaa aikarajoihin perustuvaa odotusta ja mahdollista pettymistä. Moniammatillinen arviointi nähdään tärkeänä, ei pelkästään keinotekoisesti aikarajoihin määrittyvä arviointi. Vanha lainsäädäntö on rajoitustoimenpidelähtöisempi, kun nykyisellä muutoksella tavoitellaan hoidollisempaa kokonaisuutta ja näin ollen sitä kautta entistä parempaa vaikuttavuutta lapsen arkeen ja tulevaisuuteen. Valtion koulukodeilla on erityisen huolenpidon jaksojen toteuttamisesta vankka kokemus, joka on osoittanut hoitomuodon olevan lapsen elämään ja arkeen myönteisesti vaikuttavaa. Toisinaan jakson pituus on ollut riittämätöntä. Lainsäädäntömuutos tältä osin on kannatettava.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

Sijoitettujen lasten osalta esitys on hyvä ja kannatettava. Erityisen huolenpidon jakson yksilölliselle työskentelylle on huomattavasti paremmat edellytykset. Esitetyn muutoksen kustannusvaikutukset tulevat näkymään hoitovuorokausien hinnoissa.

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Ehdotus on kannatettava. Julkisen sektorin tulee kyetä vastaamaan riittävästä resursseista. Kuka johtaa kansallisesti lastensuojelun kokonaisuutta, jotta paikkamäärä on yhteiskunnassa on riittävä ja esityksen tavoite toteutettavissa.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Lapsen oikeudet voivat tämän mukaan toteutua. Lapsella tulee olla oikeus hyvään hoitoon ja huolenpitoon. Nämä elementit luovat turvallisuutta toimintaympäristöön ja käytänteihin. Tämä ohjaa suuntaan, että kaikilla oireilla hoidettavia lapsia ei voi hoitaa kaikenlaisissa paikoissa. Pitää olla osaamista ja erikoistumista. Perus- ja ihmisoikeudet tulevat vahvasti huomioiduksi ja rajoitusten toteuttamisesta on mahdollisimman vähän haittaa lapselle.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Nykyinen kokemus ei tue sitä, että tämä lainsäädännön kohta voisi käytännössä toteutua. Laitoksen johtajan päätösvallan kapeuttaminen seitsämään vuorokauteen voi aiheuttaa tilanteita, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijää ei tavoiteta, saati, että 13§:n 2 ja 3 momentin mukainen viranhaltija ennättäisi näitä tekemään lapsen edun mukaisesti. Tämä lainsäädännön kohta aiheuttaa riskin, että lasta ei voida hoitaa hänen etunsa mukaisessa yksikössä (esim.eholla), jos riittäviä rajoittamista koskevia päätöksiä ei kyetä määräaikaisten puitteissa tekemään, vaikka edellytykset täyttyisivät.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Hyvä kokonaisuus monelta osin.

Tupakasta vieroituskohta on erikoinen, koska todetaan ympäröivästi "asianmukaisesta vieroituksesta on huolehdittava"(mitä oikeasti tarkoittaa)? Vastaavaa vieroituksesta huolehtimisen kohtaa ei ole laitettu kohtaan, jossa alkoholin tai muiden päihdyttävien aineiden haltuunottamisesta puhutaan. Pykälä kaipaa selkiytystä ja perusteluja.

66 § Henkilöntarkastus

Metallinpaljastamisen käytön lisääminen hyvä uudistus.

68 § Kiinnipitäminen

Ei lausuttavaa.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Pykälä parantaa lapsen turvallista hoitoa ja huolenpitoa nykyistä paremmin.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Pykälä ei vastaa realistisia toimintamahdollisuuksia saada lapsi turvaan epäsuotuisasta ympäristöstä. Sosiaalityöntekijä ei osallistu etsintään tai kuljetukseen ympärivuorokautisesti, vaikka laki sen mahdollistaa. Lapsen edun mukaista on saada hänet vaarallisista olosuhteista turvaan (rikollisuus, väkivalta, prostituutio, huumeet). Etsiminen ja hakeminen on erityistä osaamista vaativaa työtä, josta on monenlaisia kokemuksia ja vaaratilanteita kirjattuna. Valtion koulukotien asiakaskunta tarvitsee etsimisessä ja noutamisessa erityistä osaamista ja turvallisuuden huomioimista. Tahtoa olisi kehittää tätä erityisosaamista, samoin kuin muun vaativan sijaishuollon kokonaisuutta. Jos tämä ongelma otetaan yhteiskunnassa todelliseksi ja siihen halutaan vaikuttaa, tulee tämä erityinen tehtävä vaihtoehtoisesti ohjata ja resurssoida poliisille ja sosiaalipäivystykselle. Lapsen palauttamisen tilanteissa on tapahtunut useita turvallisuutta ja henkeä uhkaavia tilanteita. Poliisia ei myöskään aina saa paikalle silloin kun lapsi on löydettävissä. Jos poliisia odotetaan 2-3h, nuori on ehtinyt jo vaihtaa paikkaa. Poliisi ei ole myöskään aina saatavilla turvaamaan kuljetusta ennakoimattomiin tilanteisiin. Osastotyössä on tärkeää tuttujen ohjaajien läsnäolo osastolla olevia lapsia varten, samoin luvatta poistuneita lapsia vastaanottamassa.

70 § Eristäminen

Neljän tunnin määräaika nähdään todella riittämättömänä ja turvattomuutta lisäävänä. Kaikissa tapauksissa mm. esim. päihtyneet tai pahoissa vieroitusoireissa olevat eivät selviä ja rauhoitu tuossa ajassa. Vaikeasti aggressiivisten lasten rauhoittuminen vie toisinaan aikaa enemmän. Eristämisen ajat pidetään aina mahdollisimman lyhyinä, tälläkin hetkellä. Vähimmillään kahdeksan tunnin määräaika on välttämätön kuitenkin osalle nuoria.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Selkiyttävä pykälä sen suhteen, että erityisen huolenpidon aikana on tehtävä kaikista rajoituksista erilliset yksilölliset päätökset.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

71§ ja 69§ kaipaavat selkeyttämistä. 71§:ssä pitäisi viitata myös liikkumisvapauden rajoittamiseen, joka on mainittu 69§:ssä. Pelkän 71§:n kirjauksilla ei turvata ylläolevia edellytyksiä.

Miten suuri riski tämän pykälän toteuttamiseen liittyy siihen, että lapsia joudutaan siirtämään yksiköstä toiseen? Miten käytännössä rajataan päihdekokeilusta kiinni jäävät nuoret verrattuna vaikeasta päihdeongelmasta kärsivät nuoret.

71§ on herättänyt keskustelua henkilönkatsastuksen toteuttamisen mahdollisuudesta, kun tässä pykälässä ei viitata 66a§:n.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Auton välittömässä läheisyydessä henkilötarkastuksen tekeminen on hyvä muutos. Palauttamisen riittävän turvallisen toteuttamiseen tämä pykälä ei tuo muutoksia. Valtion koulukodit esittää, että oikeus julkisen vallan omaavalla valtion koulukotien viranhaltijalla olisi oikeus toteuttaa tätä erityistä; lapsen etsintää ja palauttamista toteuttavaa tehtävää muidenkin kuin oman sijaishuoltoyksikön lasten osalta tilanteessa, jossa se olisi lapsen edunmukaista.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Jos tähän menettelyyn saadaan sähköinen järjestely, jossa esim. asiakastietojärjestelmästä voidaan suoraan lähettää tiedot heti kirjaamisen jälkeen.

Se, miten tehokkaasti tietoja kyetään aluehallintovirastossa käsittelemään, ratkaisee, toteutuuko tehokas valvonta.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Rajoittamistoimenpiteiden osalta esitetään samaa sähköistä järjestelmän hyödyntämistä, jotta heti rajoitustoimenpidepäätöksen tehtyään, voi päätöksen lähettää myös aluehallintovirastolle. Näin kirjaukset sisältöineen tulisi heti tarkasteluun, onko toimittu asianmukaisesti ja perustellusti. Määräajat raportoinneille tulisi olla yhdenmukaiset pykälän 73 § kanssa.

Valtion koulukodeissa tehtiin vuonna 2020 3562 rajoitustoimenpidepäätöstä

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Käytetäänkö termiä lapsi vai nuori. Säännöstä tulisi tältä osin selkiyttää.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Lakiin valtion lastensuojelulaitoksista 2§:n esitetään lisättäväksi kohtaan 4) voidaan tarvittaessa järjestää lastensuojelulain mukaista jälkihuoltoa.

Valtion koulukodit esittää, että lapsen sijaishuoltopaikan säilyminen mahdollistuu jatkossakin tilanteissa, joissa sijaishuollon jatkuminen valtion koulukodissa on lapsen edun mukaista, vaikka a-

d:n edellytykset eivät enää olisi välttämättömiä. Jatkuvuudelle, kuntoutukselle, kiinnittymiselle ja suhdeperustaiselle hoidolle tulee antaa arvo ja sijaishuoltopaikan vaihdoksia välttää.

Laki valtion lastensuojelulaitoksista ja lastensuojeluyksiköistä olevaa termien käyttöä tulee täsmentää. Esitetään, että Laki Valtion lastensuojelulaitoksista olisi yksikkönä; Laki valtion lastensuojelulaitoksesta. Valtion lastensuojelulaitos pitää sisällään kaikki valtion lastensuojeluyksiköt (koulukodit ja vankilan perheosaston). Esimerkiksi lain 3§:ssä puhutaan samasta asiasta ristiin 1. ja 2. momentissa.

Valtion lastensuojeluyksiköiden henkilökunnasta säädetään valtion lastensuojelulaitoksista lain 9§:ssä. Sitä ehdotetaan muutettavaksi siten, että yksittäiset ammattinimikkeet (perheterapeutti ja lasten- tai nuorisopsykiatri) poistettaisiin ja vaatimukset olisivat yleisesti lastensuojelulain 60§:n mukaiset:

9§ Valtion lastensuojeluyksikössä tulee olla lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus, kuten Lastensuojelulain 60§:ssä säädetään sekä riittävä asiakaskunnan tarpeita vastaava opetuksen sekä mielenterveys- ja päihdetyön asiantuntemus.

Valtion lastensuojelulaitosten henkilöstön valinnasta ja henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Ehdotettuun asetukseen 1§:n esitetään muutettavan, että THL nimittää ja, että valtion lastensuojelulaitosten toiminnasta vastaava johtaja nimittää alaisensa ohjesäännössä määritellyn mukaisesti. Tämä vastaisi paremmin nykyistä asetuksen (769/1978) 22§:ää.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Lepola Kaisa
Valtion lastensuojeluyksiköt (Valtion koulukodit) - Valtion
lastensuojeluyksiköt